

ĐÁNH GIÁ CÁC YẾU TỐ ẢNH HƯỞNG ĐẾN TRÁCH NHIỆM XÃ HỘI CỦA SINH VIÊN TRƯỜNG ĐẠI HỌC CÔNG ĐOÀN

 LÊ THỊ THÚY*

Ngày nhận: 31/8/2021

Ngày phản biện: 15/10/2021

Ngày duyệt đăng: 02/11/2021

Tóm tắt: Nghiên cứu chỉ ra cơ sở lý thuyết về trách nhiệm xã hội, các phương pháp nghiên cứu về các yếu tố ảnh hưởng đến trách nhiệm xã hội của sinh viên, các yếu tố ảnh hưởng đến trách nhiệm xã hội. Trong đó yếu tố về “bản thân sinh viên” và yếu tố “về phía nhà trường” và “yếu tố bạn bè” có ảnh hưởng mạnh mẽ nhất tới trách nhiệm xã hội của sinh viên.

Từ khóa: Trách nhiệm, trách nhiệm xã hội, trách nhiệm xã hội của sinh viên.

ASSESSING THE FACTORS AFFECTING THE SOCIAL RESPONSIBILITY OF TRADE UNIONS UNIVERSITY'S STUDENTS

Abstract: The research has shown the theoretical basis of social responsibility, research methods on factors affecting social responsibility of students, factors affecting social responsibility. In which the factor of “students themselves” and “on the school side” and “friends factor” have the strongest influence on students’ social responsibility.

Keyword: Responsibility, social responsibility, student social responsibility.

1. Đặt vấn đề

Sinh viên là một nguồn lực hùng hậu của xã hội, họ có sức khỏe, có tiềm năng sáng tạo và có nhiều hoài bão ước mơ để làm chủ bản thân, làm chủ cuộc đời của mình. Tuy nhiên, sinh viên đang trong quá trình định hình về nhân cách, rất nhạy cảm với những vấn đề mang tính chính trị, họ xuất thân từ nhiều giai cấp, nhiều tầng lớp khác nhau, mang theo những thuộc tính của giai cấp, tầng lớp xuất thân của mình vào trong cộng đồng chung là trường đại học. Đặc biệt là sinh viên Trường Đại học Công đoàn hiện nay, đang học tập tại nơi có số dân cư đông đúc, nhiều tầng lớp xã hội khác nhau, ngành nghề khác nhau... có thể nói đây là cơ hội cho sinh viên có nhận thức đúng đắn, có cơ hội học hỏi, có ý chí nghị lực vươn lên trong học tập và có ý thức rèn luyện bản thân mình. Ngược lại, còn có những sinh viên nhận thức chưa đầy đủ, thiếu sự ham học hỏi và thiếu ý chí nghị lực trong cuộc sống. Đây sẽ là nhân tố ảnh hưởng tiêu cực tới chính sự phát triển nhân cách của sinh viên. Điều đó sẽ trực tiếp ảnh hưởng đến trách nhiệm xã hội của sinh viên. Vì vậy, việc tìm ra những yếu tố ảnh hưởng đến trách nhiệm xã hội của sinh viên, là một việc làm có ý nghĩa vô cùng quan trọng đối với các nhà quản lý và các nhà giáo dục. Đây là cơ sở để các nhà quản lý và các nhà giáo dục phải tìm ra các phương pháp hiệu quả để giáo dục, rèn luyện nhân cách cho sinh viên. Vậy trách

nhiệm xã hội là gì? Có những phương pháp nào để tìm hiểu về những yếu tố ảnh hưởng đến trách nhiệm xã hội của sinh viên? Có những yếu tố nào ảnh hưởng và đâu là yếu tố nào ảnh hưởng mạnh mẽ nhất đến trách nhiệm xã hội của sinh viên... Bài viết này sẽ lần lượt trả lời các câu hỏi trên.

2. Cơ sở lý thuyết

Khái niệm trách nhiệm xã hội của sinh viên

Trách nhiệm là sự kiểm soát được thực hiện dưới các hình thức khác nhau đối với hoạt động của chủ thể, xét từ góc độ thực hiện các chuẩn mực và nguyên tắc thông thường. Có hai hình thức kiểm soát đó là kiểm soát bên ngoài và kiểm soát bên trong. Kiểm soát bên ngoài được sử dụng để đảm bảo việc quy trách nhiệm về kết quả hoạt động của chủ thể (trách nhiệm báo cáo, kỷ luật...), kiểm soát bên trong là hình thức chủ thể tự điều chỉnh hoạt động của mình (ý thức trách nhiệm và ý thức nghĩa vụ).

Đặc trưng của trách nhiệm cá nhân đối với xã hội là việc tuân thủ có ý thức các nguyên tắc đạo đức và chuẩn mực pháp luật. Trách nhiệm là nét nhân cách. Trong quá trình hoạt động chung, trách nhiệm được hình thành và là kết quả của sự hướng đến các giá trị, chuẩn mực và quy tắc xã hội [2].

* Trường Đại học Công đoàn

¹ <https://thoibaonganhang.vn/ung-xu-the-nao-voi-than-tuong-102656.html>

Theo tác giả Lã Thị Thu Thủy cho rằng trách nhiệm xã hội là sự tuân thủ một cách có ý thức chuẩn mực xã hội của cá nhân hay nhóm xã hội. Tính có ý thức của sự tuân thủ dựa trên những hiểu biết của cá nhân về chuẩn mực đạo đức xã hội, về chuẩn mực luật pháp, đồng thời phải dựa trên tinh thần hướng đến cộng đồng, hướng đến hoạt động vì cộng đồng chung, đặt mình trong cộng đồng [5].

Theo tác giả Trần Thị Tuyết: Trách nhiệm xã hội theo nghĩa hẹp, được hiểu là bốn phần của cá nhân cũng như của cộng đồng xã hội đối với những quyết định và hành động nhằm làm tăng nghĩa vụ và quyền lợi đối với mỗi thành viên trong xã hội. Trách nhiệm xã hội còn được coi là trách nhiệm đạo đức của mỗi cá nhân trong việc giải quyết các vấn đề chung, được thể hiện thông qua các yếu tố như sự tôn trọng luật pháp, trách nhiệm với môi trường sống, trách nhiệm trong mối quan hệ giữa các thành viên trong cộng đồng [4].

Từ các định nghĩa của các tác giả ở các lĩnh vực khác nhau trên cho thấy hầu hết các khái niệm đều chỉ ra đó là hoạt động có ý thức, biểu hiện ở sự tuân thủ hướng đến các giá trị và hoạt động chung của tập thể, cộng đồng. Dựa vào đặc điểm của khái niệm trên chúng tôi đưa ra khái niệm trách nhiệm xã hội của sinh viên như sau:

Trách nhiệm xã hội của sinh viên là sự tuân thủ có ý thức các nguyên tắc đạo đức và các chuẩn mực của pháp luật, biểu hiện ở việc chấp hành nội quy, quy chế của sinh viên trong nhà trường, sự quan tâm đến các vấn đề xã hội và hành động hướng đến cộng đồng.

Khi bàn đến các yếu tố ảnh hưởng đến trách nhiệm xã hội của sinh viên các nghiên cứu từ trước đến nay của các tác giả trong và ngoài nước đã chỉ ra có rất nhiều yếu tố ảnh hưởng đến trách nhiệm xã hội của con người. Tác giả Zaleskiene, 2008 và tác giả Michael Armstrong (2011) cho rằng yếu tố giáo dục trong gia đình, hoạt động xã hội của cha mẹ, nhà trường, hình thức hấp dẫn của các hoạt động, sự thiếu năng lực của các nhà lãnh đạo, vấn đề tài chính, phẩm chất cá nhân của tuổi trẻ đã ảnh hưởng không nhỏ đến tính tích cực công dân của thanh niên [7] [9].

Nhóm giả Aronson, Wilson chỉ ra rằng một số phẩm chất cá nhân ảnh hưởng đến hành vi xã hội như: tính cách vị tha, giới tính, văn hóa, tôn giáo, cảm xúc là một trong những yếu tố ảnh hưởng đến hành vi xã hội của con người [6].

Ở Việt Nam khi bàn về yếu tố tác động đến đạo đức của học sinh tác giả Đào Thị Vân Anh, Trường Đại học Sư phạm TP. Hồ Chí Minh đã khẳng định có nhiều yếu tố, trong đó gia đình là nền tảng sớm

nhất, tác động thường xuyên, liên tục và lâu dài nhất; xã hội là môi trường mà các em sẽ tự thể hiện và biến đổi mạnh mẽ hàng ngày; nhà trường là nơi cung cấp những kiến thức khoa học về tự nhiên và xã hội. Vì vậy, để nâng cao hiệu quả quá trình tự rèn luyện đạo đức của học sinh cần phải biên soạn lại chương trình giáo dục đạo đức, xác định hướng can thiệp đối với từng loại chuẩn hành vi, giáo dục đạo đức từ trong gia đình, tổ chức các hoạt động xã hội và hoạt động tập thể, tăng cường sự hợp tác giữa gia đình và nhà trường, thường xuyên tự đánh giá về nhận thức và hành vi đạo đức của bản thân học sinh [1].

Tuy nhiên, hầu như chưa có nghiên cứu nào tìm hiểu về những yếu tố ảnh hưởng tới trách nhiệm xã hội của sinh viên. Nghiên cứu này đã chỉ ra có rất nhiều yếu tố ảnh hưởng đến trách nhiệm xã hội của sinh viên như: yếu tố nhận thức của sinh viên, yếu tố gia đình, bạn bè, giảng viên, vai trò của nhà quản lý và cán bộ phong trào. Vậy yếu tố nào chi phối mạnh mẽ nhất đến trách nhiệm xã hội của sinh viên Trường Đại học Công đoàn? Kết quả sẽ được thể hiện ở bài viết.

3. Phương pháp nghiên cứu

Mô hình phân tích và thiết kế thang đo và tính toán điểm số của bảng hỏi

Nghiên cứu đã sử dụng dạng thang đo Likert. Đây là một dạng thang đo lường về mức độ đồng ý hay không đồng ý với các mục được đề nghị trong bảng hỏi. Các phương án trả lời được cho điểm từ 1 điểm - "Hoàn toàn không đồng ý" đến 5 điểm "Hoàn toàn đồng ý".

Thang đo của bảng hỏi gồm 5 mức độ, điểm cao nhất là 5, điểm thấp nhất là 1, điểm cao nhận thức càng đúng và tính trách nhiệm xã hội càng cao và điểm càng thấp, tính trách nhiệm càng thấp, quy điểm như sau:

+ Hoàn toàn không đúng - 1 điểm

+ Không đúng - 2 điểm

+ Đúng một phần - 3 điểm

+ Đúng - 4 điểm

+ Hoàn toàn rất đúng - 5 điểm

- Thang đánh giá: Đánh giá theo điểm trung bình

Để tính chênh lệch giữa các mức độ của thang đo, chúng tôi lấy điểm cao nhất của thang đo (5 điểm) trừ đi điểm thấp nhất của thang đo (1 điểm) và chia cho 5 mức, điểm chênh lệch giữa mỗi mức độ là: $(5;1) = 0,8$ và các mức độ của thang đo là:

Mức 1: $1,00 \leq \text{ĐTB} < 1,80$: Rất thấp

Mức 2: $1,80 \leq \text{ĐTB} < 2,60$: Thấp

Mức 3: $2,60 \leq \text{ĐTB} < 3,40$: Trung bình

Mức 4: $3,40 \leq \text{ĐTB} < 4,20$: Khá

Mức 5: $4,20 \leq \text{ĐTB} \leq 5,00$: Cao

* Cách tính điểm số trong từng bảng hỏi

Để đánh giá chung về thực trạng trách nhiệm xã hội của sinh viên. Trong thang đo, điểm thấp nhất là 1 điểm và cao nhất là 5 điểm. Sau đó tính điểm trung bình của từng mặt biểu hiện.

* Tiêu chí đánh giá: Đánh giá mức độ, biểu hiện trách nhiệm xã hội theo tiêu chí: Trách nhiệm xã hội của sinh viên trong việc chấp hành nội quy, quy chế sinh viên trong nhà trường, trách nhiệm của sinh viên biểu hiện ở sự quan tâm đến các vấn đề xã hội, trách nhiệm xã hội của sinh viên biểu hiện ở sự tham gia các hoạt động cộng đồng.

Kết hợp 3 mặt biểu hiện, chúng tôi phân mức độ biểu hiện của trách nhiệm xã hội thành 5 mức độ như sau:

- Mức độ 1: Rất thấp: Ở mức độ này, sinh viên đã không thực hiện nội quy, quy chế trong nhà trường, không quan tâm đến các vấn đề xã hội, không tham gia các hoạt động cộng đồng;

- Mức độ 2: Thấp: Ở mức độ này sinh viên thực hiện nội quy, quy chế trong nhà trường một cách tương đối nghiêm túc, sinh viên đã có sự quan tâm đến các vấn đề xã hội một cách chung và đã có sự tham gia các hoạt động cộng đồng một cách miễn cưỡng, bắt buộc;

- Mức độ 3: Trung bình: Ở mức độ này sinh viên thực hiện nội quy, quy chế trong nhà trường một cách nghiêm túc, sinh viên đã có sự quan tâm đến các vấn đề xã hội và đã có sự tham gia các hoạt động cộng đồng ở mức trung bình;

- Mức độ 4: Khá: Ở mức độ này sinh viên thực hiện nội quy, quy chế trong nhà trường một cách khá nghiêm túc, sinh viên đã có sự quan tâm đến các vấn đề xã hội và đã có sự tham gia các hoạt động cộng đồng ở mức khá cao;

- Mức độ 5: Cao: Ở mức độ này sinh viên thực hiện rất tốt nội quy, quy chế trong nhà trường, sinh viên có sự quan tâm, trăn trở về các vấn đề xã hội và đã có sự tham gia các hoạt động cộng đồng ở mức cao.

Phương pháp chọn mẫu: Nghiên cứu đã sử dụng phương pháp chọn mẫu ngẫu nhiên phân tầng được thực hiện thông qua bảng hỏi điều tra trên mẫu chọn là 648 sinh viên của 9 khoa (Khoa Quản trị kinh doanh, Quan hệ lao động, Quản trị nhân lực, Kế toán, Tài chính Ngân hàng, Xã hội học, Luật, Công tác xã hội và Bảo hộ lao động) từ năm thứ 2,3,4. Bảng hỏi được hỏi theo hình thức trả lời online nên tất cả sinh viên được hỏi đều trả lời hết các câu hỏi. Ngoài ra nghiên cứu còn sử dụng phương pháp phỏng vấn sâu với số lượng: 15 sinh viên, 3 cán bộ, 05 giảng viên qua hình thức phỏng vấn trực tiếp và phỏng vấn qua điện thoại.

Phương pháp thu thập thông tin: Nghiên cứu được thu thập dựa trên nhiều nguồn thông tin khác nhau như thông qua nguồn thông tin đại chúng, qua các nguồn tài liệu cấp 1, cấp 2, các nguồn tài liệu trong nước và ngoài nước, các tài liệu trong ngành và ngoài ngành liên quan đến vấn đề trách nhiệm xã hội.

Phương pháp xử lý và phân tích thông tin

Nghiên cứu được xử lý thông tin bằng cách tính điểm trung bình (ĐTB) để tính điểm đạt được của từng mệnh đề và từng yếu tố.

- Độ lệch chuẩn (ĐLC) được dùng để mô tả mức độ phân tán hay tập trung của các câu trả lời.

- Tần suất và chỉ số phần trăm các phương án trả lời của các câu hỏi.

Phương pháp phân tích thống kê suy luận sử dụng các phép thống kê:

Nghiên cứu đã sử dụng phương pháp xử lý số liệu khảo sát được bằng phần mềm thống kê toán học SPSS phiên bản 22.0 và sử dụng phép kiểm định T-Test trong việc so sánh giá trị trung bình (compare means) giữa Nam và Nữ, kiểm định Anova để so sánh giá trị trung bình của các nhóm khác nhau

- Phép tính tương quan Pearson: Tính tương quan giữa các mặt biểu hiện của trách nhiệm xã hội của sinh viên, tương quan giữa trách nhiệm xã hội với từng yếu tố ảnh hưởng.

- Phép phân tích hồi quy; tìm yếu tố ảnh hưởng nhất; dự đoán các yếu tố ảnh hưởng.

4. Các yếu tố ảnh hưởng đến trách nhiệm xã hội của sinh viên Trường Đại học Công đoàn

Để tìm hiểu các yếu tố ảnh hưởng đến trách nhiệm xã hội của sinh viên. Nghiên cứu đã sử dụng phương pháp kiểm định thang đo kết quả thu được. Kết quả kiểm định cho thấy các biến quan sát đều có hệ số tương quan biến tổng phù hợp (Corrected item - Total Correlation >0.3). Hệ số Cronbach' Alpha (lớn hơn 0.8) nên thang đo lường rất tốt. Kết quả được thể hiện ở bảng 1 dưới đây:

Mức độ ảnh hưởng của từng yếu tố đến trách nhiệm xã hội của sinh viên

Bảng 1. Mức độ ảnh hưởng của từng yếu tố đến trách nhiệm xã hội của sinh viên

Các yếu tố	r^2	Beta	p
Nhận thức	0.401	0.634	0.000
Giảng viên	0.397	0.631	0.000
Bạn bè	0.349	0.592	0.000
Vai trò quản lý	0.328	0.574	0.000
Cộng đồng	0.290	0.540	0.000
Gia đình	0.276	0.528	0.000
Cán bộ phong trào	0.247	0.497	0.000

(Nguồn: Kết quả khảo sát của nhóm nghiên cứu)

Kết quả *bảng 1* cho thấy: các yếu tố thuộc về bản thân sinh viên, yếu tố gia đình, nhà trường và xã hội đều ảnh hưởng tích cực đến trách nhiệm xã hội của sinh viên, p -value < 0.05 có ý nghĩa thống kê.

Yếu tố bản thân sinh viên - (Nhận thức của sinh viên) có ảnh hưởng mạnh mẽ nhất đến trách nhiệm xã hội của sinh viên. ($r^2 = 0.401$), nhận thức của sinh viên giải thích 40.1% sự biến thiên của trách nhiệm xã hội của sinh viên. Tiếp đến là yếu tố giảng viên ($r^2 = 0.397$), yếu tố này giải thích 39.7% sự biến thiên của trách nhiệm xã hội. Tiếp đến là yếu tố bạn bè ($r^2 = 0.349$ tương ứng 34.9%). Tiếp đến là yếu tố nhà trường ($r^2 = 0.328$) tương ứng 32.8%, yếu tố cộng đồng ($r^2 = 0.290$) giải thích 29.0%, yếu tố cán bộ phong trào ($r^2 = 0.246$) tương ứng 24.6% và yếu tố gia đình ($r^2 = 0.277$) tương ứng 27.7% sự biến thiên của trách nhiệm xã hội. Có thể thấy rằng trong lý thuyết đã chỉ ra rằng yếu tố văn hóa gia đình là một trong những yếu tố ảnh hưởng không nhỏ đến nhân cách của con người nói chung cũng như trách nhiệm của sinh viên nói riêng. Tuy nhiên trong phần khảo sát này lại cho ra một kết quả đáng chú ý. Điều này có thể lý giải như sau: đối với sinh viên khi sống xa gia đình yếu tố văn hóa gia đình ít nhiều bị ảnh hưởng, thay vào đó là những yếu tố khác như thầy cô, bạn bè và những người xung quanh sẽ trực tiếp đến thái độ và hành động của sinh viên. Yếu tố cán bộ phong trào ($r^2 = 0.247$) tương ứng 24.7% sự biến thiên của trách nhiệm xã hội.

Như vậy, có thể nói rằng chỉ cần có một trong những yếu tố như: nhận thức của sinh viên, văn hóa gia đình, uy tín của giảng viên và vai trò của nhà quản lý, môi trường xã hội, cán bộ phong trào và bạn bè có sự tuân thủ những nội quy, quy định, có sự quan tâm tới vấn đề xã hội, có sự tham gia tích cực trong các hoạt động cộng đồng thì thì trách nhiệm sẽ được phát huy và ngược lại.

Mức độ ảnh hưởng của các yếu tố tổng hợp

Như phần trên chúng ta đã bàn đến ảnh hưởng của từng yếu tố độc lập tác động đến trách nhiệm xã hội của sinh viên, bây giờ chúng ta sẽ xem xét nếu kết hợp tất cả các yếu tố này thì mức độ ảnh hưởng tổng hợp sẽ ra sao?

Sự kết hợp của các yếu tố trên tổng hợp có ảnh hưởng mạnh tới trách nhiệm xã hội của sinh viên với $r^2 = 0.771$; $p < 0.001$. Tổng hợp các yếu tố này giải thích 77.1% sự biến thiên của trách nhiệm xã hội của sinh viên. Điều này có nghĩa là nếu có sự tác động tích cực đồng thời tất cả các yếu tố thì biểu hiện của trách nhiệm xã hội của sinh viên trong nghiên cứu sẽ rất cao và ngược lại. Sự vắng mặt các yếu tố này hoặc chúng ở mức độ thấp trách nhiệm xã hội

của sinh viên sẽ không cao. Mặt khác ảnh hưởng của tổng hợp các yếu tố có mức độ ảnh hưởng mạnh hơn so với chỉ tác động từng yếu tố độc lập.

Qua nghiên cứu các yếu tố ảnh hưởng đến trách nhiệm xã hội của sinh viên có thể rút ra một số kết luận sau:

Trách nhiệm xã hội của sinh viên là sự tuân thủ có ý thức các nguyên tắc đạo đức và các chuẩn mực của pháp luật, biểu hiện ở việc chấp hành nội quy, quy chế của sinh viên trong nhà trường, sự quan tâm đến các vấn đề xã hội và hành động hướng đến cộng đồng.

Có rất nhiều phương pháp tìm hiểu về những yếu tố ảnh hưởng đến trách nhiệm xã hội của sinh viên như: Ngoài những phương pháp luận còn có các phương pháp nghiên cứu thực tiễn cụ thể như: mô hình phân tích, thiết kế thang đo và tính toán điểm số của bảng hỏi, phương pháp chọn mẫu, phương pháp thu thập thông tin, phương pháp xử lý và phân tích thông tin, phương pháp phân tích thống kê suy luận.

Có rất nhiều yếu tố ảnh hưởng đến trách nhiệm xã hội của sinh viên trong đó có yếu tố về phía bản thân sinh viên, yếu tố về phía gia đình, yếu tố về phía nhà trường, yếu tố về phía xã hội. Xét mức độ ảnh hưởng của từng yếu tố đến trách nhiệm xã hội của sinh viên cho thấy có 3 yếu tố có mức ảnh hưởng nhiều nhất đến trách nhiệm xã hội của sinh viên đó là yếu tố bản thân sinh viên, uy tín của giảng viên và yếu tố bạn bè. □

Tài liệu tham khảo

1. Đào Thị Vân Anh (2010), "Một số nhận xét về sự tác động của các yếu tố gia đình và xã hội đến quá trình tự rèn luyện tư cách đạo đức của học sinh THPT tại TP. HCM, Tạp chí Khoa học Đại học Sư phạm TP. Hồ Chí Minh, số 2.
2. Vũ Dũng (1a) (2012), *Từ điển thuật ngữ Tâm lý học*, NXB từ điển Bách Khoa. Hà Nội.
3. Phan Thị Mai Hương (2013), *Phương pháp nghiên cứu trong Tâm lý học*, NXB Khoa học xã hội, Hà Nội.
4. Trần Thị Tuyết (2016), "Trách nhiệm xã hội của cá nhân và yêu cầu nâng cao trách nhiệm này trong điều kiện kinh tế thị trường ở Việt Nam hiện nay".
5. Lê Thị Thu Thủy (2014), "Trách nhiệm xã hội của thanh niên trí thức", Tạp chí Tâm lý học.
6. Aronson. E. Wilson. T. D. & Akert. R. M. (2005), *Social psychology* Upper Saddle River. NJ: Prentice Hall, pp.324-25.
7. Michael, (2011), "Modeling the relationship between a social responsibility attitude youth activism".
8. Turcotte, M., & Gaudet, S. (2013), *Social participation of full-time workers*. Statistics Canada, Labour Statistics Division.
9. Zaleskien, I. (2008), "Models of social participation and students' civic activeness", *Socialiniai tyrimai*, (1), pp.74-84.
10. Zhang, Z., & Zhang, J. (2015), "Social participation and subjective well-being among retirees in China", *Social Indicators Research*, 123(1), pp.143-160.

³ <https://thanhvien.vn/gioi-tre/bat-chuoc-dan-showbiz-226142.html>